עבודת ישראל — דרוש לחנוכה

בתהלים קפיטל ע"ז. אתה האל עושה פלא וגו'. איתא במס' שבת פרק ב' מאי חנוכה תנו רבנן בכ"ה בכסליו תמניא יומי דחנוכה אינון כו' כשנכנסו עכומ"ז להיכל וכו' לשנה אחרת קבעום בהלל והודאה. ולכאורה תמוה הלא זריזים מקדימין למצוה ומדוע המתינו לשנה האחרת ולא חנוכה ההוא בעצמו. גם יש להבין מה שאנו אומרים על הניסים בברכת הודאה וכתב האר"י ז"ל הטעם משום דאז בימי מתתיהו ניתקן ההוד דאיהו בנצח ואיהו בהוד ובנצח שם מ"ה ובהוד שם אדנ"י ושניהם מספרם נ"ס וכן בברכות תקע בשופר שהוא כנגד הוד והו"יה החתימ' בניקוד קיבוץ שם הנוסח ושא נס לקבץ גליותינו. ולכאורה תמוה כיון דמלת נ"ס מורה על יחוד שמות שניהם ואנן קי"ל נצח והוד תרי פלג' גופה. א"כ למה בחרו חז"ל לקבו' ברכ' הנסים בהוד וכמ"ש על נסיך ועל נפלאותיך שבכל יום עמנו בברכת מודים. ולא תקנו זה בברכה שהוא בנצח כיון ששניהם כחדא חשיבא ונקדים לבאר מ"ש בפע"ח שער השבת בשם החברים כי היכ"ל מספרו נ"ר ע"פ מספר הקדמי דהיינו בא"ב מאות א' עד אות ה' שהוא אות ראשונה במילת היכ"ל עולה ט"ו. אח"כ מא' עד אות י' נ"ה וכנ"ל עד אות כ'. ע"ה וכנ"ל עד אות ל' ק"ה סך הכל עולה נ"ר ע"ש וכבר בארנו טעמו ונמוקו מ"ש האר"י ובמ"א כי נ"ר גימ' רמ"ח איברין ותרין דרועין שעולה בהם. והלא בספירת מלכות עסקינן ונחשבת רנ"ב איברין דנוק' וכמ"ש האר"י גופי' בר"ת ר"אה נ"א ב"ענינו ע"ש. אמנם י"ל ע"פ הקדמה מבשרי אחזה אלוה דהנה רמ"ח איבר"י הנקבה כמו הזכר וניתוסף בחשבונה ד' איברין שהם ב' צירים וב' דלתות שבהן פתיחת הרחם לעת הלידה אשר תלד ואמרו חז"ל אשה בשעה שכורעת לילד נשבעת שלא תזקק לבעלה וע"ז יולדת חייבת בקרבן שבועה הואיל ואח"כ עוברת על שבועתה לכן מסתמא הסברא נותנת שאח"כ כשטובלת ומשמשת עם בעלה נשכח ממנה צער הלידה שאל"כ לא היתה מתיחדת עמו אלא שהיא משכחת צער הנ"ל: ועתה מבשרי אחזה המשל כביכול בספירות עליונות מרכבה הקדושה. כי בברכת ר"אה נ"א ב"ענינו מורה על החורבן ואנו מבקשים רחמים שיפתחו שערי רחמים אז נחשבים רנ"ב איברים כמבואר בר"ת מה שאינו כן בכוונות הדלקת נר שמורה על היחוד שאז משכחת ד' איברי' ב' צירים וב' דלתות אשר יש בהן צורך אל הלידה כנ"ל וממילא נחשבי' רק רמ"ח איברי' ונחזור לענייננו לפרש סוד דאיהו בנצח היינו שהבורא ב"ה הוא המהוה ובורא כל דבר נקרא נצח שהוא נצחי וקיים לעד ואין הפסק לגדולתו והגם שלמטה מורדים ופושעים בו כתיב שיחת לו לא. ואין הפגם מגיע בעצמותו והכל היה גלוי וידוע לפניו טרם הבריאה והשתשע במעשה צדיקים וראה מעשה הרשעים והמחריבים וכן כתב הרמב"ם בה' תשובה על פסוק כי לא מחשבותי מחשבותיכם כי אין השגה בשכל שום נברא לדעת מחשבת בוראו איך יתכן הבחירה והידיעה והיו תואמים. ואמונת ישרים הוא המשנה הכל צפוי והרשות נתונה שלא היה דבר נעלם מבורא עולם. לכן אין פגם בעצמותו אפי' ע"י מעשה הרשעים כי צפה והביט את כל מראשית עד אחרית ובודאי ראה שיכנסו עכומ"ז להיכל ובית חשמונאי ינצחום ואין כל חדש. לכן ניחא שלא תקנו הודאת הנסים בברכה שהיא בנצח המורה על הבורא ב"ה כי ההודאה שייך על דבר שהיה בו הכחשה ואח"כ בא ההודאה וכמ"ש רבותינו ע"ה מודים מכלל דפליגי. אבל בעצמות הבורא שלא היה מגיע פגם בעצמותו וככה לא ניתוסף בו ענין יותר ע"י הנס כי הכל גלוי וידוע ומסודר בחוקו ולכן נקרא איהו אמת ואיהי אמונה דיליה כי הבורא ב"ה אמת הוא דהיינו שלא ישנה ולא ישתנה והוא אמיתי אבל כנסת ישראל דאיהי בהוד בשם אדנ"י ואיהי אמונה דיליה דהיינו שבנ"י ממליכין אותו ואומרים אתה אדונינו ואדון על כל המעשים ולפעמים כשמתעלה בחי' המלכות ואין נראה בעליל כמו כשנכנסו עכומ"ז להיכל אעפ"כ איהי אמונה דיליה ומאמינים בני מאמינים ועומדים באמונתם ומתחזקים עד שהם מתדבקים בבוראם דאיהו בנצח ומנצחים את הכל. לכן לפי ראות עיני בשר היתה זאת מעשה נסים שכשנכנסו עכומ"ז להיכל נסתלק בחי' בהירות המלכות וטמאו כל השמנים שהם המחשבות הקדושות המכונים בשם שמן כמ"ש במקום שהשמן מצוי חכמה מצויה. ואח"כ גברה בית חשמונאי ונצחום וניכר הנס לכנסת ישראל דאיהי בהוד להודות ולהלל ולומר על הנסים וז"ש שנכנסו להיכ"ל כי היכ"ל עולה אד"ני ושם בקשו לעשות הפגם ולא יכולו אבל בעצמותו לא שייך שום פגם כנ"ל. ואפשר שבשנה הראשונה כשנצחו מגודל הנס והבהירות נתדבקו היטב ביוצרם ונעשו כגוף אחד כביכול עד שלא הצריכו לקבוע בהלל והודאה כגוונא דיליה. אמנם לשנה האחרת היו צריכים לקבוע כמו קובע במסמרים לא ימוט בהלל והודאה שיהי' דבוקים בה' ע"י ההודאה. והנה י"ל מ"ש החברים בנ"ר מספר הקדמי לשון שמורה על קדמות השכל ועולמות הנפלאים והגבוהי' שמהם צריך להמשיך האור כי גם כשתחסר מספר היכ"ל ממספ' נ"ר נשאר מספר קפ"ה סוד אור הפ"נים א"ל במילואו אל"ף למ"ד ומספרו הק"ף שהו' ה"פ א"ל (צ"ע וק"ל) כפשוטו דדיקנא. לזה נרמז בפסוק הנ"ל אתה הא"ל אותיות הא"ל רומזים ה"פ א"ל עושה פלא מהם בא מעשה פלא כמ"ש האר"י כי פלא בא"ת ב"ש אותיו' תכ"ו והוא בסוד והם תכ"ו לרגליך כלומר הצירוף של תכ"ו כאשר ת' עלמין מאירים באותיות כ"ו הוא שם הוי"ה אז כל העולמות תכו לרגליך. וזהו סיפא דקרא הודעת בעמים עוזך שאז מודיע לכל כי העוז שלו הוא. והגם שסידר האר"י בכוונות שם א"ל בלילה א' של חנוכה אמנם ההמשכה משם זה מאיר לכל ח' לילות בסוד שם א"ל המאיר לתמניא תיקוני דיקנא. וז"ש חז"ל בכ"ה בכסליו תמניא יומין אינון דהיינו שבכ"ה בכסליו שכוונתו בשם א"ל בו נכלל כל תמניא יומין וממנו יוצאת האורה וזה שהיה הנס לשמונה ימים דייקא. ואמרו חז"ל שנשאר פך אחד מונח בחותמו של כה"ג ופרש"י שהיה מוצנע ולא טמאוהו ע"ש. ונראה שזה היה כנגד תיקון ורב חסד סוד כהנא רבא ולא היה בו פגם וממנו נעשה נס להאיר לשבעה. ואמרו בגמ' ת"ר נר חנוכה איש וביתו דהיינו כי נ"ר עולה רמ"ח איברין דנוק' היא כנסת ישראל מתיחדת עם דודה בין תרין דרועין דמלכא הם החסד והגבורה המורים על אהבה ויראה. והיחוד נרמז במלת איש וביתו. ורמזו חז"ל עוד כי אין די שיביא האדם הבהירות לעצמו רק להשפיע לכל ביתו שיעבדו ג"כ את ה' באהבתו ויראתו. להשפיע להם קדושה ע"י הדלקת נר חנוכה. והמהדרין נר לכא"וא דהיינו אם ב"ב הם אנשי לבב ויכולים למשוך להם בעצמם קדושת השם אז נר לכא"וא. ואמרו ג"כ מניחו על פתח ביתו מבחוץ כי עיקר הארת חנוכה לכל מי שיש בכוחו להמשיך הקדושה מבחוץ ר"ל לאותן העומדים עדיין מבחוץ ואינם משיגים הקדושה ולהאיר לכל העולמות שיכירו וידעו כי ה' לבדו הוא המושל בכל אפסי ארץ ולכן אפשר מטעם זה לא נזכר פלפולי חנוכה במשניות הגם שיש בהם פלוגתת ב"ש וב"ה כי המשנה סוד פנימית העולמות ושם אין צורך כ"כ רק נזכר הפילפול בברייתא שהוא לשון חיצונית כמ"ש פוק תני לברא דהיינו לרמז כי עיקר הבהירו' לשלשל הקדושה להאיר מבחוץ. וז"ש במגא נוהגין הנערים לסבב בחנוכה ומנהגן של ישראל תורה הוא. ורמז כי צריך להשפיע בחנוכה למי שהוא במדרגת נער וע"י הצדקה שנותנים לנערים מתעורר למעלה צדקה וחסד להשפיע לאדם הגם שהוא בבחינת נער. וגם בלא"ה ההכנה בחנוכה על הימים הבאים אחריהם טבת ושבט שהם ימי שובבי"ם כי תמיד צריך האדם להכין קדושה מימים טובים על ימים הנמוכים וכמ"ש

בפסוק ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה וכמו שקבלנו מרבינו מ"א זצ"ל בספרו הקדוש אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים שמימי מוחין דגדלות צ"ל הכנה על יומין דמוחין דקטנות. והחדשים הנ"ל הם סוד עיינין דרחל כנודע לכן נעשה ההכנה עפ"י הסתכלות בנר חטכה לראותם בלבד לתקן כל אחד מה שפגם מעודו בראיית עין. ואמרו שם ואם היה דר בעלי' פירו' כמאמרם ז"ל ראיתי בני עליה והם מועטים כי הצדיקים הגדולים נקראים בני עלי' צירוף ע"ל י"ה פי' שהם מתקדשים ומטהרים א"ע עד שמשיגים בחי' אי"ן ועולים בקוצו של י' משם הוי"ה והוא ע"ל י"ה לכן הם מועטים שלא כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול. והבחינה הזאת היתה בימי שלמה המלך ע"ה דקיימא סיהרא בשלימותא וכן כנסת ישראל מתיחדת עם דודה בשלימות וז"ש אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה כי כסף הוא בחינ' אהבה וכשנתעלו בימי שלמה והיו עובדים בבחינת אי"ן והתפשטות הגשמיות והיו מבוטלים מלעבוד בבחינת מדות אפי' מאהב' וכמ"ש רבינו ע"ה משה בנה משכן בלא רברבנוהי דהיינו שמגודל הכרתו והשגתו הבורא ב"ה היה בטל בעצמו מלעבוד במדות אהבה ויראה ודוגמתם. וזה נקרא בלא רברבנוהי עכ"ל. וכן בימי שלמה מגודל גדולת מלך מלכו של עולם הגיעו לבחינת אי"ן ויתבוששו אפילו לאהוב את הבורא רק היתה עבודתם באיזה בחינת יראת הרוממות שלא יתבטלו ממציאת כי כן עבודת המלאכים מקבלים עול מלכות שמים רק שנותנים באהבה רשות זה לזה כי ההשפעה זה לזה הם כשיורדים ממדרגתם הגדולה אבל בבחינת עבודה כל המדות בטלים ונמשך בימי שלמה עד אחר החטא ונתקטן הבהירות ואמר הכתוב ויתן את הכסף כאבנים וכמ"ש חז"ל במס' סנהדרין דרמי קראי אהדדי ומשני. ונחזור לענייננו אם יש צדיק גדול כזה שהוא מבני עליה ונקרא דר בעליה ואי אפשר לצדיק כזה לרדת למט' לגמרי להאיר מבחוץ כנ"ל אז אמרו מניחו בחלון הסמוך לרה"ר דהיינו שצריך לשלשל אורו דרך הז"א שנק' חלון הסמוך לרה"ר סוד המל' ועולם המקבל כנודע ופליגי שם ב"ש וב"ה ב"ש אומרי' פוחת והולך כנגד פרי החג דהיינו שדעת ב"ש שע"פ נר חנוכה והמשכ' הקדושה נדחים החיצונים לכן אמרו פוחת והולך כמו פרי החג כנודע כוונתם. וב"ה אומרים מוסיף והולך כי הכוונה להמשיך הקדושה ולהאיר לכל וזה מעלין בקודש שזה עילוי לקדושה ואי"ן מורידין דהיינו בחינ' אי"ן מורידין ג"כ להאיר למטה. ואמרו שם ובשעת הסכנה פרש"י שגזרו על המצות מניחו על שלחנו ודיו. ביאור הענין כי בשעת הסכנה מאחר שגזרו על המצות והדינים שלטין חלילה אין בקדושה בהירות כ"כ להמשיך האור מבחוץ פן יתאחזו החיצונים לכן אמרו מניחו על שלחנו הוא עולם הבינה הנקרא שלחן בצפון ודי"ו צירוף אות יו"ד שהוא החכמה וצ"ל היחוד לעילא לעילא עכ"פ בחו"ב בסוד חכם בבינה: וע"ז אמר רבא וצריך נר אחר להשתמש לאורה וקשה הלא בלאו הכי ההלכה פסוקה דאסור להשתמש לאורה וממילא בשמניחו על שלחנו צריך נר אחר ומאי קמ"ל ואפשר דטעמא רב' אשמעינן וסוד רמוז בדבריו כי האר"י ז"ל גילה לנו הטעם שאסור להשתמש לאורה כדי שלא יתאחזו החיצונים בקדושת האור ע"י תשמיש החול הזה ולכן סד"א כיון דבשעת הסכנה מניחו על שלחנו ודיו ועושה היחוד לעילא ואין התפשטות לאור למטה. א"כ אפשר דאו מותר להשתמש כיון דשם לא שייך אחיזת חיצונים קמ"ל רבא דאפ"ה צריך נר אחר והטעם כפשוטו משוה ביזוי מצוה כדי לזכור כי הוא נר חנוכה של הקדושה: והנה נעשה הנס ע"י חשמנאי שרומז על גזירות שנגזרו בימיהם לעבור ח"ודש ש"בת מ"ילה ר"ת חש"מ משם חשמנאי ויש בו צירוף ש"מ"ן ח' להורות כי הנס נעשה בשמן על ח' ימים. ואותיות י"א משמו רומז על מספר ו"ה משם הקדוש שנתעלה על ידו ונעשה היחוד. והטעם שגזרו על מצות אלו כי רצו חלילה להשכיח מבני ישראל המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית. ונרמז במצות חודש ושבת שרמזם על חידוש עולם. ומצוה מילה שהוא סוד גילוי אלהות כמ"ש בסוד פריע"ה צירוף פר"ע י"ה כי בי"ה ה' צור עולמים והם רצו להסתיר שלא יתגלה האלהות עד שע"י המלחמה נתגלה כי יש אלהים שופטים בארץ ונעשה נס כנ"ל שמרמז על יחוד מ"ה אדנ"י. ואמר הגאון החסיד מורינו מוה' לוי יצחק ז"ל ביאור הענין כי כשנעשה נס תמיהי אינשי ושואלין זה לזה מ"ה זאת והתשובה היא אדנ"י כלומר שיש אדון על כל המעשים מנהיג העולם ומפליא לעשות. ואיתא במדרש תנחומא פ' נשא ביום השמיני נשיא לבני מנשה. ילמדנו רבינו נר חנוכה כו'. לא יאמר האדם איני מקיים מצות זקנים. אמר הקב"ה גם אני מקיים. שהרי אפרים הקדימו יעקב לפני מנשה דכתיב וישם את אפרים לפני מנשה אימתי קיים הקב"ה בקרבנות הנשיאים דכתיב ביום השביעי נשיא לבני אפרים ביום השמיני נשיא לבני מנשה עכ"ל. הנה האר"י ז"ל גילה סוד שמונת ימי חנוכה לתקן הספירות מחסד עד מלכות והם רק שבע' ע"כ צ"ל יום השביעי הוא סוד העטרה שהבורא ב"ה מעטר את עצמו בקדושה כנ"י כנודע לכן בימי חנוכת הבי' יום השביעי נשיא לבני אפרים כי אפרים נוטריקון א"ני פ"ורע ר"אש י"וסף ואות ם רומז ג"כ לצי"ע גימט' גוא"ל כמבואר בכתבים: ועניין חנוכה הוא ע"ש הכתוב חנוך לנער ע"פ דרכו דהיינו שבחנוכה מחמת גדול הארה יוכל גם האדם שבמדרגת נער לחנך אותו לעבודת ה' ולהכין נתיבות יושר להלוך בהם ולה' הישועה. כמו שאמרנו לעיל כי עיקר כוונת הדלק' הוא להמשיך האור למטה ולעומדי' בחוץ ורמזו בדבריה' שאמרו עד שתכלה רגל מן השוק ועד כמה אמר רבה בב"ח אמר ר"י עד דכליא ריגלא דתרמודאי ע"ש פרש"י. והאר"י ז"ל כתב כוונת ושמות על ענין זה עד שתכלה רגל מן השוק דעתו שהשיעור הוא עד שתכלה הבהירות הנקרא רגל מן השוק הם העולמות ע"ש ונראה דהנה במס' שבת דף ל"א איתא שאלת אותו בן אדם להלל מפני מה עיניה' של תרמודאין טרוטות והשיב לו מפני שדרין בין החולות פרש"י שעיניהם כהות מראות מפני החול שמנשב לעיניה' ע"ש. ומסתמא כאשר אנו רואים שעיניהם כהות מראות פנימית הענין מרמז שהם מעולמות נמוכים אשר טח עיניהם מראות להביט בקדוש' והטעם שדרין בין החולות מחמת שהם בעולם הנקרא רה"ר וטורי דפרודא ומכונה בל' חו"ל כי החול אין לו דיבוק וקיבוץ יחד ומתפרד תמיד כל קורט מרעהו. לכן בחנוכה אחרי אשר עיקר הכוונה להמשיך האור למטה דהיינו להאיר להההולכים בחושך ולהעולמות הנמוכים לפקוח עינים עורות המה יביטו ויראו כי ה' יוצרם וזה שאמר עד שתכלה ריגלא דתרמודאי להאיר אפי' לתרמודים ע"פ שם רג"ל הגם שעיניהם טרוטות. אמנם בכל זה צריך ליזהר שלא יתאחזו החיצוני' באור העליון וכמ"ש האר"י ז"ל הטעם שאסור להשתמש לאורה וכנ"ל. לפיכך כתב מנהג לומר יושב בסתר עליון וגו' והוא שיר של פגעים כנודע והמון הארץ מבינים הטעם כי ע"י אמירת המזמור יסך ה' עליה' מכל פגע. אמנם העיקר לשמור האור העליון מאחיזת החיצונים. ורמז דוד המלך ע"ה בתהלים קפיטל ס"א אגורה באהלך עולמים דהיינו שגם אנכי אגורה באהלך עולמים אהלך מלשון יהלו אורם פי' שיהיה לי חלק כשאתה מאיר לעולמים היינו לעולמים וסיים שם אחסה בסתר כנפיך סלה דהיינו שיהיה לי מחסה בסתר כנפיך הוא הסתר הנ"ל המכסה על הקדושה שלא יתאחזו וגם אני אחסה בזה: [עוד דרוש לחנוכה בספר שכתבתי ביאור ספר ליקוטים מר"ה גאון תראנו משם]: